

*До спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Ярої Олени Сергіївни на дисертацію Лисака Олександра Миколайовича
на тему «Захист права приватної власності в умовах спеціальних
правових режимів у порядку адміністративного судочинства», поданої
на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право**

Актуальність теми дисертації та зв'язок її з науковими програмами, планами, темами. Трансформаційні процеси в економіці, глибокі державно-правові та соціально-економічні перетворення на шляху до становлення правової держави вимагають належного захисту приватної власності, особливо в умовах спеціальних правових режимів, у порядку адміністративного судочинства. Досягнення високого рівня економічного і соціального розвитку неможливе без налагодженої діяльності з боку держави у сфері захисту приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства.

З метою забезпечення захисту приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, держава відіграє вирішальну роль у впровадженні законів та нормативних актів, які захищають ці фундаментальні аспекти. Одним із способів, у який держава досягає цього, є прийняття законів про права власності, які чітко визначають право власності та допустимі способи використання активів. Завдяки юридичному визнанню та захисту прав приватної власності, громадяни можуть впевнено робити інвестиції, знаючи, що їхні активи захищені від посягань.

Зазначені положення свідчать про актуальність теми та доцільність її розробки у межах вибраної наукової спеціальності. Отже, робота Лисака О.М., присвячена дослідженню концептуальних засад захисту права приватної

власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства задля розробки науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій із удосконалення його правового регулювання та перспектив розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Додатковим підтвердженням актуальності обраної Лисака О.М. теми є і той факт, що дисертаційне дослідження корелюється з низкою загальнонаціональних стратегічних концепцій та актів, зокрема тема дисертаційного дослідження належить до пріоритетних у галузі адміністративного права України і спрямована на виконання основних положень Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015, Воєнної доктрини, затвердженої Указом Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015. Тематика дослідження узгоджується із п.п. 2 та 4 підрозділу «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», п. 2 підрозділу «Правове забезпечення в галузі національної безпеки та міжнародного правопорядку» Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затвердженої рішенням Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015, «Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.», схваленої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. Дисертаційне дослідження виконано в рамках планів науково-дослідної роботи Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права».

Таким чином, дисертаційне дослідження Лисака О.М. є затребуваним як з позицій правової науки, так і з точки зору практичної діяльності, спрямованої на удосконалення нормативно-правової бази.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Розглянувши дисертацію, можна зробити висновок, що автор дійсно провів ґрунтовне комплексне наукове дослідження, що відповідає поставленим меті та завданням.

Формування методологічної основи дисертаційного дослідження зумовлене метою та його завданням і полягає у використанні комплексу філософсько-світоглядних, загальнонаукових, спеціально-наукових та конкретно-наукових методів пізнання, що дозволило здійснити комплексний аналіз проблеми та отримати достовірність висновків і можливість вирішення поставлених завдань згідно зі сформульованою метою.

За допомогою діалектичного методу, який є загальним методом пізнання дійсності та соціально-політичних процесів, створено та реалізовано можливості із встановлення поняття та сутності категорії «спеціальні правові режими», здійснення класифікації спеціальних правових режимів (підрозділи 1.1, 1.2). Логіко-семантичний метод став базисом для вирішення дослідницьких завдань із встановлення характеристики права власності громадян України як об'єкта відносин в умовах спеціальних правових режимів, а також здійснення опису гарантій захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів (підрозділи 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3). Використання методу компаративістики допомогло під час проведення комплексного порівняльно-правового аналізу організаційно-правових аспектів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства (підрозділи 2.2, 2.3, 2.4).

Зазначені вище методи дослідження використовувалися в комплексі, що забезпечило достовірність одержаних результатів наукового пошуку.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інші законодавчі та підзаконні акти органів публічної влади України, методологічні розробки органів виконавчої влади та

місцевого самоврядування стосовно діяльності та правозастосування в умовах дії спеціальних адміністративно-правових режимів, судова практика Європейського суду з прав людини, зарубіжне законодавство, спрямоване на регулювання захисту права приватної власності в умовах спеціальних режимів.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, аналізи й узагальнення практики діяльності Європейського суду з прав людини, проведений контент-аналіз періодичних видань та Інтернету.

Фундаментальність та комплексність роботи проявляється у всебічному та поступовому вивченні дисертантом об'єкту та предмету дослідження. Починаючи роботу з загальнотеоретичної характеристики концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, автор переходить до визначення характеристики захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів, що має на меті визначення конкретних напрямів її впровадження в сучасних національних правових реаліях. Обраний вектор теоретико-правового дослідження дозволив автору досягти поставленої мети та визначив успішність наукових розробок, спрямованих на вирішення нагальних наукових теоретико-правових задач.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, що відображає результати проведеного дослідження. Сформульовані теоретичні положення, висновки та пропозиції були одержані дисертантом унаслідок аналізу та безпосереднього використання в роботі науково-інформаційних, нормативно-правових джерел і матеріалів щодо становлення концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства.

Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації не викликає сумнівів, підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових

конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини адміністративного права та процесу, але й їх практичним значенням на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується становлення концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства. Проведена автором науково-дослідна робота є результатом власних напрацювань здобувача, який здійснив вдалу спробу визначити місця та значення концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства.

Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими **наукової новизни** дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на деяких з них.

Дисертаційне дослідження є одним із перших в адміністративному праві України комплексних монографічних досліджень становлення концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, що засновано на застосуванні новітніх підходів до розуміння адміністративно-сервісної держави.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Зокрема, *уперше*:

– обґрунтовано необхідність: внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо нормативного доопрацювання у частині встановлення переліку обставин, що свідчать про порушення вимог спеціального адміністративного режиму воєнного стану; перегляду змісту статті 3 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній

власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності», де важливо встановити коло гарантій належного захисту права приватної власності особи у частині, по-перше, відплатності відчуження майна чи надання еквіваленту його надання; по-друге, щодо встановлення вимоги зі збереження стратегічної цілі, задля якої відбувається вилучення земельної ділянки;

– обґрунтовано доцільність розгляду адміністративними судами всіх категорій справ щодо захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів, оскільки такі спори відповідають усім критеріям адміністративної юрисдикції, що зумовлює необхідність нормативного закріплення у КАС України процесуальних особливостей провадження за адміністративними позовами щодо оскарження рішень суб'єкта владних повноважень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності про примусове відчуження майна в умовах спеціальних правових режимів;

– визнано, що стандартизація може бути корисним інструментом у процесі впровадження використання штучного інтелекту у процесі розгляду справ щодо захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, оскільки вона може мінімізувати пов'язані з таким використанням ризики, встановлюючи вимоги до систем штучного інтелекту в процесі захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства;

удосконалено:

– наукові та практичні підходи до встановлення змісту категорії «військове майно», на яке закріплюється режим права оперативного управління, що відбувається з моменту надходження майна до Збройних сил України і закріплення його за військовою частиною Збройних сил України;

– систему критеріїв класифікації спеціальних правових режимів, де виокремлено: їх правову природу (матеріально-правові та процесуально-

правові режими); їх юридичний зміст (податково-правовий режим, митно-правовий режим, режим обігу валютних та грошових цінностей, режим використання об'єктів енергетики тощо); їх функціональне спрямування (режими регулятивного впливу; режими охоронного впливу); територію дії спеціального режиму (загальнодержавний (або загальнонаціональний), регіональний, місцевий, об'єктовий чи локальний режими); їх час дії (постійно діючі, тимчасово діючі та ситуативні режими, дія яких пов'язується із настанням певної події); їх ступінь обмеження прав і свобод людини (загальні та спеціальні режими); характер діяльності (режим оперативно-розшукової діяльності, режим здійснення туристичної діяльності, режим польотів тощо); ступінь зовнішньої та внутрішньої небезпеки (режими, коли захищається державна цілісність та кордон; режими, коли захищається громадський порядок; режими, коли захищається громадська безпека); форми реалізації (пільгові та обмежувальні правові режими); ціль запровадження (забезпечення стабільності держави; забезпечення вимог екологічної безпеки; забезпечення оперативного управління майном тощо);

– наукові підходи до класифікації суб'єктів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, які поділено на суб'єктів здійснення адміністративного процесу, суб'єктів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів, що мають особистий інтерес, та суб'єктів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів, що сприяють досягненню мети адміністративного процесу;

набули подальшого розвитку:

– розуміння спеціального правового режиму в межах адміністративно-правового регулювання, що має відображати встановлення сутності взаємодії населення та держави задля забезпечення вимог національної безпеки, безпеки суверенітету, економічної безпеки тощо;

– наукові підходи до розуміння категорії «суб'єкт захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку

адміністративного судочинства», яка охоплює два складники: правову здатність набуття суб'єкта та адміністративну правосуб'єктність, якою конкретизується правовий статус;

– наукові підходи до класифікації загальних принципів захисту приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, до яких віднесено: верховенство права, законність, рівність, відкритість, гласність тощо; до засадничих принципів захисту приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства віднесено принципи: ефективності, прозорості та доступності, оскільки саме ці принципи захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства зумовлюють функціональний складник захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства;

– обґрунтування щодо доповнення КАС України таким видом адміністративного позову, як колективний (груповий) позов.

Переходячи до оцінки основних положень і висновків дисертації, варто зазначити, що в роботі порушені нерозроблені раніше наукові та практичні задачі, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд пропозицій. З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому способі розв'язання конкретних теоретико-правових питань.

Слід відмітити, що дисертантом власні висновки побудовано не лише на підставі аналітики наукових та нормативно-правових джерел, а й з урахуванням судової практики, статистичних даних.

У роботі містяться й інші слушні положення, висновки та пропозиції.

Основні наукові результати дисертації відображено у 9 наукових працях, серед яких 4 наукові статті опубліковані в юридичних фахових виданнях України, затверджених МОН України, 1 наукова праця – в іноземному фаховому виданні, та 4 тези доповідей на міжнародних науково-

практичних заходах.

Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави для твердження про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Оформлення дисертаційної роботи зауважень не викликає.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Лисака О.М. написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Лисака О.М., водночас вважаю за необхідне звернути увагу на питання, які могли б слугувати предметом дискусії та обговорення при захисті дисертаційної роботи:

1. Автор у дослідженні окреслює питання класифікації спеціальних правових режимів (Розділ 1, п. 1.2.) де вказує, що: «при визначенні критеріїв для класифікації спеціальних правових режимів необхідно виходити із застосування таких критеріїв їх поділу, як предмет нормативного регулювання; метод нормативного регулювання тощо». У тексті роботи досить змістовно розкрито предмет нормативного регулювання, проте відсутні міркування щодо методу нормативного регулювання.

2. При характеристиці суб'єктів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства автор спочатку вказує, що «поняття «суб'єкт» та «учасник» ототожнюються», а потім обґрунтовує, що «поняття «суб'єкт» є більш широким поняттям у порівнянні з категорією «учасник». Думається, що наведене потребує аргументації під час прилюдного захисту.

3. Автор не приділив уваги зарубіжному досвіду впровадження та розвитку концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства задля розробки науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій із

удосконалення вітчизняного правового регулювання та перспектив розвитку в процесі євроінтеграції.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка має самостійний і творчий характер, наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань насамперед характеризує актуальність і складність теми дослідження та власний підхід дисертанта до їх розгляду. В дослідженні автором вдалося досягти поставленої мети.

Дозволяє зробити висновок про те, що дисертація **на тему «Захист права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства»** є завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для розвитку адміністративно-правової науки, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною значущістю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор – **Лисак Олександр Миколайович** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

О.С. Яра

Відчую
ділу кадрів
С.ГРИЩЕНКО